

D • N

26/3 1954

Flyktingarnas mottagande

Politiska flyktingar från en diktatur till ett fritt land kan påräkna en allmän, man frestas att säga principiell, sympati genom sitt olyckliga läge, genom att deras värderingar i det väsentliga sammanfaller med de folks hos vilka de sökt tillflykt, genom att de bär vittne om defruktansvärda i regimer som redan på grund av sin struktur är förhatliga för demokrater. Men denna sympati är begränsad och bräcklig. Flyktingar betraktas ekonomiskt och socialt som konkurrerande intränglingar. Den primitiva misstänksamheten mot främlingar, mot rotlösa, drabbar även dessa utstötta och förföljda. Själva den stundom i pockande former betonade vädjan till samvetet, till medlidandet som flyktingarnas närvaro innebär känns som något irriterande och tyngande.

En blandning av flotta ord och av små trakasserier blir alltför lätt karaktäristisk för värdarnas hållning. Först då de yttre händelserna leder till att de fördrivna identifieras med det egna folket blir uppskattningen av vad flyktingarna betytt genom upplysning och väckelse reservationslös. Det har judiska, tyska, ryska, polska och många andra flyktingsgrupper fått pröva på under de senaste årtionden; den svenska attityden till flyktingar på 1930-talet var exempelvis inte hedrande. I några fall har de landsflyktiga på kort tid i det mottagande folkets opinion förvandlats från illa sedda gäster med snål asylrätt till nationella hjältar, som personifierar en ny och storslagen politik.

För statsledningen medför flyktingarna svåra problem. Att de skall mottagas och inte tillbakaskickas är sedan länge en grundsats i de fria staterna — först och mest generöst och systematiskt tillämpad i England och USA. Att uppmuntra deras frigörelsepropaganda blir emellertid ofta att framkalla misshälligheter med de stater från vilka de flytt; att förbjuda eller ta avstånd från denna propaganda blir åter ett svek mot den egna nationens värderingar. Resultatet blir gärna en kompromiss, i vilken till intet förbindande löften kombineras med överksamhet i praktiken. Englands och Frankrikes hållning till den polska frågan — från Polens delning till våra dagar — är klassiska exempel på denna vacklande politik; den

senare tidens historia ger liknande bilder från nära nog alla demokratier. För att den mottagande staten skall göra flyktingarnas önsknings till sina egna krävs en utomordentlig spänning i förhållandet till dessa flyktingars hemland.

Inom hela den fria världen torde man utgå från att de undertryckta folkens befrielse är önskvärd; hur långt man vill gå för att göra denna önskan till verklighet är en annan sak. I USA antog båda de stora partierna vid den senaste presidentvalskampanjen deklarerationer om frigörelse. Programpunkterna är nästan identiska; demokraterna förklarar att "vi ser framåt mot den dag då Polens frihet och friheten för andra av Sovjet undertryckta satellitstater — Tjeckoslovakien, Ungern, Rumänien, Bulgarien, Albanien, Litauen, Estland, Lettland och nationer i Asien under Sovjets valde — återställes och deras folk ånyo kan inta den plats i de fria nationernas gemenskap som tillkommer dem". President Eisenhower har uttalat att "den dag måste komma då de förslavade ländernas folk har möjlighet att i full frihet... välja sin egen framtidsväg"; utrikesminister Dulles försäkrade senast inför konferensen i Berlin att USA under inga förhållanden skall sluta en överenskommelse med Sovjet som erkänner undertryckandet av en rad länder.

Hos många, främst flyktingar men även andra, har deklarerationer av denna typ fattats som en antydning om att frigörelsepolitik med vapenmakt skulle avses eller åtminstone övervägas. Men det är uppenbarligen inte så att USA eller andra väststater har någon tanke på att börja krig i detta syfte. Vad man vill framhålla är att frigörelsen av de undertryckta hör till de politiska mål som måste vinnas vid en stor uppgörelse av fredlig eller krigisk art eller vid en avveckling genom inre förändringar av det ryska tyranniet. Uppställes inte detta mål, innebär det att förhoppningarna om frihet för och inom folken definitivt skrivs av — en för demokratiska stater knappast tänkbar uppgivelse.

I Sverige har flyktingarna i stort sett under det senaste decenniet mottagits väl; därom vittnar många uttalanden, senast framställningen i en nyli-

sökning av flyktingsfrågan i skilda länder (J. Vernant, *The Refugees in the Post-War World*, Yale University Press). Men själva den officiella hållningen, sådan den uttryckts främst av utrikesministern, har varit exceptionellt oförstående. Flyktingarna från Baltikum (varav bortåt 5.000 letter och över 20.000 ester) har uppmanats att återvända hem, alltså till Ryssland, och har förbjudits att verka politiskt; då en del baltiska soldater enligt särskilt avtal utlämnades till ryssarna år 1945 beledsagades den ohyggliga handlingen av påståenden om

att balterna inte förtjänade självstyrelse och att de kunde vänta sig hygglig behandling av ryssarna. I en debatt i riksdagen förra året anfördes att Sverige då flyktingarna förbjöds att syssla med politik i själva verket anknöt till "en mycket naturlig regel", som "ganska generellt" tillämpades i världen. Denna osanna uppgift ackompanjerades av föraktfulla formuleringar; det vore klart "att politiska flyktingar som kommer till asyllandet lastade med politiska bekymmer, politiska rancuner och politiska klagomål mot det land varifrån de har nödgats fly inte skall lufta sina klagomål i asyllandet".

Uttalanden som dessa, i sitt lägsinne sannolikt enastående i svensk demokratisk debatt, går ut på att politiska flyktingar inte ens bör klaga över sitt hemlands förslavande. Vad det innebär förstår vi bäst om vi tänker på hur flyktingar från ett erövat Sverige skulle känna det inför sådana smädelser. Dess bättre är denna "realistiska" eller hjärtlösa attityd inte vanlig. Utan känsla för de politiska flyktingarna och de förtryckta folken har vi inte rätt att känna för vår egen frihet och demokrati.